

Om Forretningsgang og Bogholderianlæg i en Tørvemose med tilknyttet Isolationspladefabrik.

Af Curt Paludan Møller. 1)

I. Tørvemose.

A. PRODUKTIONSPROCESSEN

Metoderne til Fremstilling af Tørv er mangfoldige; alt efter Beskaffenheden af den fulgte Fremgangsmaade skelnes saaledes mellem Ælte-, Presse-, Skære-, Fræse- og Sprøjtetørv. Af disse Typer er Ælte- og Pressetørvene langt de almindeligste.

Pressetørv frembringes ved Hjælp af en Tørvepresse, hvori den af Mosen opgravede Tørvejord findeles (tøræltes) for derefter som en sammenhængende Masse, Tørvestrengen, at forceres gennem et firkantet Mundstykke, hvorfra Raatørven opsamles paa Brædder, gennemskæres med passende Mellemrum og etagevis anbringes i Ramme-stel, der paamonteres de Vogne, hvormed Kørslen fra Tørvemaskine til Læggeplads besørges. Opstilles Tørvepressen i Læggepladsens umiddelbare Nærhed, kan Tørvene fra en tilkoblet Udlæggermaskines Transportbaand direkte væltes ud paa Jorden.

Ved Fremstilling af Æltetørv bliver den klumpede Mosejord i et Ælteværk opspædet med Vand og bearbejdet (vaadættet) til en tyktflydende Substans, der gennem et Rørsystem ledes ind i en Slamkasse, fra hvis Tragt den færdigbehandlede Masse tømmes ud i Tipvogne. Indholdet af disse fordeles nu paa Læggepladsen, hvorefter Opskæring finder Sted ved Hjælp af gennembrudte Tromler. Hældes Tørvemassen i Forme, fremkommer den saakaldte Formtørv.

Arbejdet med at tørre Tørvene bestaar dels i at vende (evt. kante) og dels i at røje dem. Røjlingen, der først kan paabegyndes, naar en vis Tørhedsgrad er naaet, sker ved, at Tørvene med yderligere Udtørring for Øje opstables i Smaabunker. Naar Røjlingsstadiet er afsluttet, vil

1) stud. merc.

Om Forretningsgang og Bogholderianlæg i en Tørvemose med tilknyttet Isolationspladefabrik.

Af Curt Paludan Møller. 1)

I. Tørvemose.

A. PRODUKTIONSPROCESSEN

Metoderne til Fremstilling af Tørv er mangfoldige; alt efter Beskaffenheden af den fulgte Fremgangsmaade skelnes saaledes mellem Ælte-, Presse-, Skære-, Fræse- og Sprøjtetørv. Af disse Typer er Ælte- og Pressetørvene langt de almindeligste.

Pressetørv frembringes ved Hjælp af en Tørvepresse, hvori den af Mosen opgravede Tørvejord findeles (tøræltes) for derefter som en sammenhængende Masse, Tørvestrengen, at forceres gennem et firkantet Mundstykke, hvorfra Raatørven opsamles paa Brædder, gennemskæres med passende Mellemrum og etagevis anbringes i Ramme-stel, der paamonteres de Vogne, hvormed Kørslen fra Tørvemaskine til Læggeplads besørjes. Opstilles Tørvepressen i Læggepladsens umiddelbare Nærhed, kan Tørvene fra en tilkoblet Udlæggermaskines Transportbaand direkte væltes ud paa Jorden.

Ved Fremstilling af Æltetørv bliver den klumpede Mosejord i et Ælteværk opspædet med Vand og bearbejdet (vaadættet) til en tyktflydende Substans, der gennem et Rørsystem ledes ind i en Slamkasse, fra hvis Tragt den færdigbehandlede Masse tømtes ud i Tipvogne. Indholdet af disse fordeles nu paa Læggepladsen, hvorefter Opskæring finder Sted ved Hjælp af gennembrudte Tromler. Hældes Tørvemassen i Forme, fremkommer den saakaldte Formtørv.

Arbejdet med at tørre Tørvene bestaar dels i at vende (evt. kante) og dels i at røje dem. Røjlingen, der først kan paabegyndes, naar en vis Tørhedsgrad er naaet, sker ved, at Tørvene med yderligere Udtørring for Øje opstables i Smaabunker. Naar Røjlingsstadiet er afsluttet, vil

1) stud. merc.

Tørvene være færdige til Salg. Svinger Afsætningsmulighederne maa Tørvebrændslet opskures eller vinterstakkes.

Vejrforholdenes afgørende Indflydelse paa Muligheden for at nedbringe Tørvenes Vandindhold, gør Tørveindustrien til et sæsonpræget Erhverv. Produktionssæsonen strækker sig som Regel over Maanederne Maj-August (ca. 100 Dage). Tørveindustrien er tillige et krigspræget Erhverv, hvis Betydning givetvis vil svinde jævnsides med Stigningen i Brændselstilførslerne fra Udlandet. For ikke under de herskende ustabile Forhold at bringe Mosedriften til Stagnation, har Staten forpligtet sig til paa Begæring at overtage Tørvebeholdninger, som endnu i April 1946 maatte henligge usolgt paa Producentens Stakkeplads.

Myndighederne har fastsat Maksimalpriser for Tørv varierende fra ca. 25 til 45 Kr. pr. Ton, ligesom der for Tørvehandelen er foreskrevet visse Rationeringsbestemmelser.

B. FORRETNINGSGANG

Forretningsgangen maa tilrettelægges rationelt, saaledes at der gennem færrest mulige Arbejdshandlinger opnaas effektiv Kontrol med:

Forbruget af Tørvemasse,
Udlevering fra tilstedeværende Beholdninger,
Beregning og Udbetaling af Arbejds løn.

a. Forbrugskontrol.

Den udgravede Mosejord opgøres efter Formændenes Rapporter over Produktionens Størrelse (Fig. 1) konstateret ved Opmaaling af de i Dagens Løb belagte Arealer.

Det i Rapporten angivne Stykantal vil paa Basis af erfaringsmæssigt bestemte Omsætningstal kunne omregnes til Tons¹⁾. Rapporterne benyttes ved Arbejds lønnens Udregning og indgaar som Posteringsbilag til Kontorets Lagerbog (jfr. senere).

Fremdeles paalægges det Arbejdsformændene at holde Rede paa, hvad der fra Læggepladsen overføres til Stakkeplads eller udleveres med direkte Transport til Aftageren for Øje. For at danne sig et Begreb om Mosens Leveringsdygtighed, holder Kontoret sig gennem den ledende Ingeniør underrettet om Antallet af færdigrøjlede Tørv. Til Kontrol med Produktion og Udlevering vil det være formaalstjenligt

¹⁾ Selv om Beregningen ikke er helt nøjagtig, vil den kunne foretages med ikke ringe Tilnærmelse, sml. Bekendtgørelse om Handel med Tørv af 2. Marts 1945, der giver Hedeselskabet Adgang til at fastsætte Omregningstallet (1 t = ca. 1 900 Tørv).

Mosen, d. 194	
Produktion	
Presse Nr.	1 000 Stk.
Udlevering	
Parti	1 000 Stk.
Underskrift:	Paategning:

Fig. 1. Formandsrapport.

Dag for Dag at afmærke den opskaarne Tørvemasse ved Hjælp af Pæle, som forsynes med Angivelse af Dato, Stykantal og Tørvemaskinens Nummer.

Formændenes Rapporter gennemses ved Dagens Slutning af Ingeniøren, der ved Kontrolmaaling forvisser sig om Indholdets Rigtighed, attesterer Rapporterne og afleverer dem til Kontoret. Til Støtte for Hukommelsen bør Ingeniøren paa en Kortskitse opridse Tørvens Placering paa Læggepladsen. At erstatte den daglige Rapportering med en ugentlig Indberetning kan med Henblik paa den interne Kontrol næppe anses for hensigtsmæssigt.

b. *Beholdningskontrol.*

Beholdningskontrollen indkædes som et Led i Forretningsgangen for Tilgang til og Afgang fra Beholdningerne paa Læggeplads og Stakkeplads.

1. Tilgang.

Udover hvad der følger af det ovenfor fremstillede, synes det ikke paakrævet at etablere Kontrolforanstaltninger i Forbindelse med Tilgangen af Tørvejord til Læggepladsen; noget andet gælder Tilgangen af færdige Tørv til Stakkeplads. Paa Grund af de med Opstakningen forbundne Omkostninger¹⁾ søges Tørvene ganske vist i videst mulig Udstrækning afsat direkte fra Læggeplads, men forsaavidt angaar den overskydende Part af Produktionen, bør der skabes Sikkerhed for, at Formændenes Opgivelser med Hensyn til Overførsler til Stakkepladsen modsvares af Tilvækst i de derværende Beholdninger. Til Bekræftelse heraf maa der tilstilles Kontoret Indberetning enten fra Pladsformanden paa Stakkepladsen eller fra de Chauffører, der med Virksomhedens egne Lastvogne besøger Kørslen mellem Læggeplads og Stakkeplads.

Pladsformanden (Formanden for Stakkearbejderne) fører Tilsyn med Beholdningernes Tilstedeværelse. Udlevering sker efter de for Udlevering fra Læggepladsen anviste Retningslinjer (jfr. nedenfor).

I den følgende Del af Artiklen ses bort fra Opstakningsproblemet, som i Praksis vistnok er uden større Betydning.

2. Afgang.

Umiddelbart efter Modtagelsen af en Ordre udskriver Kontoret Ordrebekræftelse i to Eksemplarer. Den afrivelige Original tilsendes Kunden, medens Kopibogen tjener som Ordreindgangsbog, hvori Pris,

¹⁾ Det i anførte Bekendtgørelse hjemlede Opstakningstillæg til Maksimalprisen for Tørv har vist sig at være utilstrækkeligt.

Betalingsbetingelser m. v. indføres. Naar Tiden for Levering er inde, afsendes Tørvene med Lastvogn eller Jernbane alt efter Beliggenheden af Køberens Hjemsted.

Tørvetransporten fra Mose til Aftager resp. nærmeste Jernbanestation forestaas af selvstændige Vognmænd, som forud for hver Tur indfinder sig paa Kontoret, der paa Grundlag af Ordreindgangsbogen udskriver en fortløbende nummereret Formular i fire Eksemplarer. Det sidste af disse, Kontrolsedlen, beholder Kontoret, hvorimod de tre øvrige, Følgesedlen, Udleveringssedlen og Køresedlen, overlades Vognmanden, der, inden han med Tørvelæsset forlader Mosen, maa afgive Udleveringssedlen til Arbejderformanden, til hvis Rapport den benyttes som Bilag. Følgesedlen ledsager Vognladningen til Modtageren, der tilbageleverer den vedføjede Kupon forsynet med Kvittering. Ogsaa en Kopi af den nedenfor omtalte Vægtseddel afleveres paa Bestemmelsesstedet. Køresedlerne anvendes som Dokumentation til Vognmændenes Kørselsafregninger, der maa indeholde Angivelse af Befordringsdato, Formular Nr. samt Destinatarens Navn og Adresse.

Kørslen, som betales under Hensyn til de af Vognene tilbagelagte Strækninger, vil hovedsagelig bestaa i Transport til Banen, hvis Afstand fra Mosen paa Forhaand er kendt. Det maa derfor være tilstrækkeligt paa Kørselsafregningen at opgøre Antallet af Ture eller kørte Kilometer; at tilrettelægge et særligt Kørselssystem (Zone-System) er almindeligvis overflødig.

Hvad enten Tørvene viderebefordres med Banen eller pr. Lastvogn transporteres direkte til Køberens Bopæl, maa Vognladningen (Brutto ÷ forudberegnet Tara) vejes paa Jernbanestationen. Denne Fremgangsmaade yder imidlertid ingen Garanti for, at *hele* Ladningen er i Behold ved Vognens Ankomst til Jernbanen, og bedst vilde det derfor være, om Vejningen kunde henlægges til Mosen. I Betragtning af den Udgift, som Anskaffelsen af en Vognvægt vil drage med sig, kan Tilstedeværelsen af en saadan dog næppe forudsættes, og endeligt maa det da ogsaa betænkes, at en vis Betyggelse opnaas derigennem, at Fagfolk med ret stor Nøjagtighed formaar at anslaa Vægten af et Læs Tørv. For at hindre uberettiget Udlevering af Tørv, bør der fra Kontoret, som er beliggende ved Indkørslen til Mosen, holdes Øje med Lastvogne, der er for Udgaende.

Ved Tilbagekomsten overgiver Vognmændene de paa Stationen erholdte Vægtsedler til Kontoret, hvor de sammenholdes med Mængdeangivelserne (Antal Læs) i en paa Basis af de korresponderende Kontrolkopier udfærdiget Afgangliste. For at fremskynde Arbejdet, kan det ved en trykt Bemærkning paa Følgesedlen henstilles, at dennes

Nummer noteres paa Vægtsedlerne. Disses Paalydende opføres nu paa Afgangslisten, hvis Totalsum fraskrives i Lagerbogen, ligesom Listen i Forening med Ordreindgangsbogen kommer til Nytte ved Faktureringen.

Fakturaprisens Ansættelse hviler paa Afsenderens Formening om Tørvenes Kvalitet. Maatte en paafølgende Analyse placere Leverancen i en lavere Prisklasse, vil Regulering være at foretage overensstemmende.

Ved Udøvelse af Beholdningskontrollen maa det erindres, at Tørvenes lidet kompakte Tilstand i Forbindelse med Vejrligets Ustadighed og den megen Omflytning (Vending, Røjling, Stakning, Transport) ofte vil bevirke, at Svindet antager ret betydelige Dimensioner — et Forhold, der bør være toneangivende for Strengheden af de Krav, der stilles.

c. *Beregning og Udbetaling af Arbejds løn.*

Tørvearbejderne aflønnes dels med Timeløn, dels med Akkordløn. De Arbejdere, der udfører indirekte Arbejde, saasom Rydning, Reparationer, Afvanding, Flytning af Hegn, Opsætning af Lader o. l. er fortrinnsvis timelønnede, medens de i den egentlige Tørveproduktion beskæftigede Personer som Hovedregel er akkordlønnede. Akkorden kan organiseres enten som Enkeltmandsakkord eller som Gruppeakkord, idet det i sidste Tilfælde overlades et Arbejdshold (et »Sjak«) at yde en given Præstation mod et givet Vederlag, hvori Deltagerne deltagere i Forhold til Antallet af medgaaede Arbejdstimer; Formændene vil i saa Fald oppebære en større Andel end de ordinære Arbejdere. Hyppigst aflønnes Hold-Formændene imidlertid uafhængigt af Akkorden med en fast Gage, f. Eks. Maanedsgage, der — for at styrke Initiativet — suppleres med Procenter af Produktionsudbyttet. Principielt er der iøvrigt intet i Vejen for at fastsætte særskilte Akkorder for hver enkelt Arbejdsart, være sig Gravning, Maskinpasning, Aflægning eller lignende; i nærværende Fremstilling antages Gruppeakkorden dog at omspænde alt Arbejde (eventuelt Kørsel undtagen) indtil det Tidspunkt, da Tørvene er bragt frem til Læggepladsen. Hver Gruppe raader over eet Tørveværk. Vending og Røjling, der gerne besørages af Kvinder, lønnes som Enkeltmandsakkord.

Vejledende for Akkordsatsernes Fastlæggelse er de i en indledende Forsøgsperiode opnaaede Resultater.

Hver Arbejder udfylder ved Dagens Slutning en Arbejdsseddel, der indeholder Angivelse af Nummer og Navn samt Arbejdets Natur (Fig. 2).

beregningens Rigtighed nødvendige Oplysninger. Bilaget udskrives i to Eksemplarer. Originalen forbliver hos Lønmodtageren, medens Kopien tilbageleveres i kvitteret Stand. Herudover maa der i en Særkolonne paa Lønningslisten indføres Kvittering fra Arbejderformændene, som det paa Gruppernes Vegne paahviler at modtage Lønningsposerne fra Kontoret. For at afskære Formændene fra i svigagtigt Øjemed at udfærdige fingerede Arbejdssedler med Henblik paa at tilvende sig de i Henhold hertil »udbetalte Lønninger«, bør Udbetalingen ikke foretages af Formændene paa egen Haand, men helst sammen med en Kontorassistent, som ikke tillige har til Opgave at udregne Lønningerne. Naar Udbetalingen er tilendebragt, overleveres Lønningslisten til Bogholderen sammen med diverse Specifikationer.

d. *Kørsel med egne Lastvogne.*

Hver Chauffør afleverer dagligt en Rapport (Arbejdsseddel) over den i Dagens Løb besørgede Kørsel. Rapporten maa angive, hvad der er kørt med, hvor mange Ture der er kørt, og over hvor lang Tid Kørslen har strakt sig. Som tidligere anført tjener det saaledes fremskaffede Materiale til Belysning af Formandsrapporternes Paalidelighed. Til Kontrol med at der ikke sker privat eller anden overflødig Kørsel, vil Dagsrapporternes Opgivelser kunne sammenholdes med Vognenes Kilometertællere. Kendskabet til Antallet af kørte Kilometer sætter endvidere Kontoret i Stand til at skønne over Rimeligheden af de til Benzin, Trækul o. l. afholdte Udgifter.

e. *Kørsel med Tiptog.*

Forretningsgangen tilrettelægges som for egne Lastvogne, idet Dagsrapporten udfærdiges af Lokomotivføreren. Som tidligere berørt maa det anses for tilraadeligt, at aflønne Togføreren pr. Time, da Driftsintensiteten paa Tipvognsbane i højere Grad afhænger af Materiellets Kapacitet end af den personlige Indsats. Der vil imod dette Standpunkt kunne rettes den Indvending, at det timelønnede Togpersonale mister Incitamentet til at sætte Arbejdstempoet i Vejret og forhindrer derigennem de akkordlønnede Arbejdere i at fremskynde Produktionen. Paa den anden Side maa det erkendes, at Befordringsspørgsmaalet snarere kan løses ved at tilkoble Togstammerne et større Antal Tipvogne end ved at forøge Arbejds- og dermed Kørselshastigheden.

f. *Andre Kontrolforanstaltninger.*

Om Kontorarbejdets Tilrettelæggelse skal bemærkes, at Kassefunktionen ikke bør varetages af Bogholderen, ligesom Udbetalinger over et vist Beløb, f. Eks. Kr. 100,00, saavidt muligt bør ske ved Checks. Alle Checks medunderskrives og alle Udgiftsbilag attesteres af den administrerende Ingeniør, dog vil der, om paakrævet, kunne tillægges Bogholderen kollektiv Prokura i Forbindelse med en anden Kontorfunktionær. Posten aabnes af to Personer i Forening, og ingen af de tilstedeværende bør egenhændigt kunne meddele Kvittering for Post- eller andre Indbetalinger. Der maa drages Omsorg for, at Bøgerne til enhver Tid er ført à jour, saaledes at Kassen kan afstemmes dagligt.

C. BOGHOLDERIANLÆG

Virksomhedens Kontonet opbygges som skitseret i nedenstaaende Oversigt:

Statuskonti

Aktiver

Omsætningsformue

Kassekonto,
Bankkonto,
Girokonto,
Vekselkonto,
Konto for diskonterede Veksler,
Konto for Varedebitorer,
(Konto for Beholdning af Tørv).

Anlægsformue

Konto for Tørvemaskiner (Ælteværker, Tørvepresser),
Konto for Afskrivning paa Tørvemaskiner,
Konto for Lastvogne,
Konto for Afskrivning paa Lastvogne,
Konto for Generatorer,
Konto for Afskrivning paa Generatorer,
Konto for Tipvognsbane,
Konto for Afskrivning paa Tipvognsbane,
Konto for Skure og Stier,

Konto for Afskrivning paa Skure og Stier,
 Konto for andet Materiel (Tørvetromler, Røranlæg),
 Konto for Afskrivning paa andet Materiel,
 Konto for Kontorinventar,
 Konto for Afskrivning paa Kontorinventar,
 Konto for Kontorbygning,
 Konto for Afskrivning paa Kontorbygning,
 Konto for Tørvemose,
 Konto for Afskrivning paa Tørvemose,
 Konto for Grund,
 Konto for Mellemregning med Isolutionspladefabrik,
 Konto for Depositum til Belysningsvæsenet.

Passiver

Fremmedkapital

Konto for Afregning med Vognmænd,
 Konto for Kreditorer,
 Konto for Statslaan,
 Konto for Prioritetsgæld.

Egenkapital

Kapitalkonto,
 Privatkonto.

D r i f t s k o n t i

Indtægter

Salgskonto
 Konto for Raamateriale til Isolutionspladefabrik,
 Konto for Statstilskud (jfr. Bekendtgørelsens § 12).

Udgifter

Konto for Forbrug af Tørvemasse,
 Konto for Lønninger,
 Tørvemaskiners Driftskonto,
 Lastvognes Driftskonto,
 Tipvognsbansens Driftskonto,
 Konto for diverse Produktionsomkostninger,

} Rekapituleres
 som anført
 under Omtalen
 af de paagæl-
 dende Konti.

Konto for Handels- og Administrations- omkostninger.	} Rekapituleres som anført under Omtalen af de paagæl- dende Konti.
Konto for Kørsel og Fragt,	
Konto for Renter,	
Konto for Etableringsudgifter.	

Afslutningskonti

Tab- og Vindingskonto,
Balancekonto.

Til den regnskabsmæssige Behandling af de enkelte Konti skal knyttes følgende Bemærkninger:

Lastvognes Driftskonto.

Paa Kontoen, der alene refererer sig til Virksomhedens egne Vogne, bogføres Chaufførlønninger samt Udgifter til Benzin, Olie, Generatorbrændsel, Ansvarsforsikring og Automobilskat, Dæk og andre Reserve-dele. Ogsaa Afskrivninger kan posteres over Kontoen.

Tipvognsbansens Driftskonto

debiteres for Løn til Tiptogsfører, Kul og Olie til Lokomotivet, Reparationer og Vedligeholdelse, Regulering af Skinneanlæg m. v.

Tørvemaskiners Driftskonto,

herunder Drift af Tørvepresser, Udlæggermaskiner og Ælteværker, belastes for Udgifter til Pasning af Maskinerne, Kraftforbrug, Flytning af Fundamenter, Reparationer, Afskrivninger og deslige. For Afskrivning paa Tørvemaskiner og Tipvogne har Skattevæsenet tilladt Benyttelse af ekstraordinært høje Satser.

Konto for Lønninger

opsamler Akkord- og Timelønninger til de ved Tørveproduktionen iøvrigt beskæftigede Arbejdere. For Lønninger til Ingeniør og Formænd kan en særlig Konto oprettes.

Konto for diverse Produktionsomkostninger

debiteres for Redskaber (Stikspader, Hakker, Hjulbører), eventuelle Hjælpematerialer, lovpligtig Ulykkesforsikring og andre Produktionsomkostninger, der ikke hører hjemme paa Lønningskontoen eller Materiellets Driftskonti.

Konto for Kørsel og Fragt

debiteres for afholdte Forsendelsesomkostninger og krediteres for den af Køberen ydede Transportgodtgørelse¹⁾. Principielt bør Kontoen saldere.

Konto for Handels- og Administrationsomkostninger.

Herpaa bogføres Kontorpersonalets Gager, den Andel af Ingeniørens Gage, som ikke bæres af Produktionen, Udgifter til Vejning og Analyser samt Afskrivninger paa Kontorbygning og Kontorinventar. Endvidere Rengøring, Lys, Varme (egne Tørv), Forsikringer, Reparationer, Telefon, Porto, Kontorrekvisitter, Avertering, Kontingenter, sagkyndig Bistand m. v.

Bortset fra Lønningskontoen føres der i Tilslutning til de ovenfor nævnte Konti en Specifikationsbog.

Konto for Forbrug af Tørvemasse.

Mosejorden afregnes til en fast Pris pr. produceret Ton eller pr. 1000 Tørv udlagt paa Læggeplads; som Rettesnor for Afregningsprisen Fiksering tjener Forholdet mellem paa den ene Side Mosens Anskaffelsesværdi og paa den anden Side Mosens beregnede Kubikindhold eventuelt under Hensyntagen til den Del deraf, som forventes at kunne sælges.

Er Mosebrugeren en fra Ejeren forskellig Person, maa Afregningsprisen (»Arealafgiften«) ikke overstige Kr. 3,— pr. produceret Ton; en Sats, der med Held vil kunne anvendes af Tørvefabrikanter, som i Regnskabet maatte ønske at illustrere Fordelen ved selv at være Indehaver. Ogsaa en beregnet Leje af Læggepladsen bør i saa Fald posteres (Versurpost).

For i Raabalancen at skabe bedre Udtryk for Aktiviteten i den svundne Driftsperiode, kan Værdien af den iflg. Formændenes Rappor-

¹⁾ Jfr. tidligere anførte Bekendtgørelse § 1, Stk. 9, hvorefter Maksimalprisen paa Tørv ikke omfatter Vognkørsel og Jernbanetransport.

ter forbrugte Tørvejord maanedligt debiteres en Forbrugskonto til Kredit for Mosens Afskrivningskonto.

Konto for Raamateriale til Isolationspladefabrik.

For at drage Nytte af de øvre Jordlag (»Hundekødet«), der ikke kan anvendes i Tørvefabrikationen, drives en mindre Fabrik til Fremstilling af Isolationsplader. Værdien af det til denne leverede Raastof krediteres ovenanførte Konto.

Da det i det foreliggende Tilfælde drejer sig om en Biindtægt hidrørende fra Salget af et for almindelige Tørvemoser værdiløst Affaldsprodukt, bør Afregningsprisen ikke inkludere nogen Fortjeneste, men blot fastsættes saaledes, at der ydes Dækning for Udgifter til Afgravning og Kørsel. Efter at være underkastet en særlig Behandling vil Hundekødet undertiden kunne sælges som Tørvesmuld; i saa Fald rejser sig Spørgsmaalet om Berettigelsen af at afregne til den for dette Produkt forordnede Maksimalpris. Herom henvises til de under »Salgskonto« fremsatte Betragtninger.

Salgskonto

krediteres for det ifølge Salgsbogen stedfundne Salg. Om ønskeligt kan der i Kontoplanen eller i en eventuel Salgsstatistik sondres mellem Salg til Brændselshandlere og Salg til Institutioner saasom Hospitaler, Kostskoler, Forsamlingshuse, Jernbaner, Kommuner, Gasværker, Mejerier m. v.

Ved Status, der af praktiske Aarsager henlægges til et Tidspunkt efter Produktionssæsonens Ophør, beregnes den i Aarets Løb indvundne Bruttoavance som Differencen mellem Omsætning og Produktionsomkostninger, herunder beregnet Raamateriale, Lønninger, Drift af Materiel samt diverse Produktionsomkostninger. Forud for Beregningen maa Produktionsomkostningerne dog reguleres, dels med Fremstillingsværdien (Maksimalpris ÷ normal Bruttoavance) af det egne Forbrug, og dels med Værdien af de til Isolationspladefabrikken præsterede Tørveleverancer, hvorom straks nedenfor. Endvidere skal det understreges, at det anførte kun har Gyldighed under den Forudsætning, at der ikke ved Aarsopgørelsen foreligger Beholdninger (evt. Forskydning i Beholdninger). Saaledes som Forholdene almindeligvis stiller sig i Praksis, synes dette imidlertid uden Betænkelighed at kunne antages. Om at tage Hensyn til Beholdninger paa Læggeplads bliver der efter Produktionsperiodens Slutning selvsagt ikke Tale, og forsaavidt angaar Muligheden

for Tilstedeværelsen af en opstakket Beholdning, maa det ikke for-glemmes, at Opstakning ikke er nogen sædvanlig Foreteelse indenfor Moseindustrien.

For at bringe Isolationspladefabrikken Omkostninger i Vejret og derigennem udvirke en Forhøjelse af Priserne for Isolationsplader, der, som det senere skal omtales, fastsættes af Priskontrolraadet, maatte det synes nærliggende at afregne de til Opfyring i Fabrikken medgaaede Tørv efter gældende Maksimalpris; og ud fra det Synspunkt, at det omhandlede Brændsel ligesaavel kunde afsættes paa sædvanlig Vis, vilde en saadan Fremgangsmaade da næppe heller være anfægtelig. Paa den anden Side synes den Omstændighed, at Mosens Indehaver — formentlig i den Hensigt at opnaa den bedst mulige Rentabilitet — driver en Del af sin Virksomhed i Form af en Isolationspladefabrik, ikke at kunne begrunde et Avancetillæg paa de til Fabrikken ydede Leverancer. I samme Retning taler den Kendsgerning, at det maa staa Fabrikken aabent at dække sit Brændselsbehov ved egen Produktion. Sker Afregning til Fremstillingsprisen, undgaas endvidere de Ulemper, som flyder af at operere med interne Fortjenester, og med Henblik paa det Forhold, at Fabrikationen af Isolationsplader i Modsætning til Tørvefabrikationen vil kunne fortsættes uberørt af en mulig Stigning i Importen, skal det endeligt paapeges, at der kun ved Benyttelse af Fremstillingsprisen tilvejebringes Kontinuitet mellem Fabrikken Driftsregnskaber før og efter Tørveproduktionens Indstilling.

Konto for Mellemregning med Isolationspladefabrik

debiteres ved Starten for afholdte Anlægsudgifter (Opførelse af Fabriksbygning, Anskaffelse af Materiel o. l.). Fremdeles bogføres paa Kontoen de fra Mosen modtagne Forsyninger af Tørv og Raamateriale samt Fabrikken Andel i Fællesudgifter til Kontorhold, Grundbesiddelse m. v.

Konto for Etableringsudgifter

opsamler Mosebrugets Startomkostninger saasom Udgifter til Rydning, Jordbundsanalyser, Planering, Anlæg af Veje, Opmaaling af Mosens Kubikindhold o. s. v. Udgifterne bør afskrives snarest muligt, helst i det første Driftsaar.

Konto for Statslaan.

Herpaa bogføres saadanne Laan, som i Medfør af Hmcirk. Nr. 121 og 240 af 18. Maj 1945 ydes Tørveproducenter med indtil 75 pCt. af Maksimalprisen for oplagrede Tørv.

Regnskabsbøger.

Bogføringen indrettes efter det dobbelte Bogholderis Princip; der benyttes følgende Bøger:

Autoriseret Kassejournal (fol.),
 Autoriseret Hovedbog (fol.),
 Salgsbog,
 Debitorrescontro,
 Omkostningsspecifikationsbøger,
 Raabalancebog,
 Lagerbog,
 Analysebog og
 Materielrescontro.

I *Kassejournalen* reserveres Kolonner for følgende Konti:

Kassekonto,	
Bankkonto,	
Girokonto,	
Konto for Varedebitorer,	
Konto for Lønninger,	(Debet)
Tørvemaskiners Driftskonto,	(—)
Lastvognes Driftskonto,	(—)
Tipvognsbanens Driftskonto,	(—)
Konto for diverse Produktionsomkostninger,	(—)
Konto for Handels- og Administrationsomkostninger,	(—)
Konto for Renter,	(—)
Salgskonto,	
Diverse.	

Ved den månedlige Afslutning overføres Kassejournalens Totalbeløb til de respektive Konti i *Hovedbogen*, hvori tillige den årlige Status og det årlige Driftsregnskab finder Optagelse.

I *Salgsbogen* indføres samtlige Fakturakopier med et Ialt-Beløb, et Salgsbeløb og et Beløb for Forsendelsesomkostninger. Salgsbogens Slutsummer overføres dagligt til Kassejournalen som følger:

Pr. Konto for Debitorer (Salg + Forsendelsesomkostninger).
 An. Salgskonto (Nettosalget),
 » Konto for Kørsel og Fragt (Forsendelsesomkostninger).

II. Isolationspladefabrik.

Den i Tilslutning til Mosebruget oprettede Isolationspladefabrik organiseres som en selvstændig Virksomhed med særskilt teknisk Personale og eget Bogholderi. Fabrikken, der, som tidligere bemærket, forsynes med Brændsel og Raastof fra Mosen, administreres fra dennes Kontor, hvor Regnskabsføringen for begge Foretagender varetages.

Pladerne fabrikkes af Tørvefibre, der imprægneret med Asfalt og indsyet i Papirhylstre udsættes for Højtryk i hydrauliske Presser. De færdige Plader henlægges derefter til Tørring. I Modsætning til Tørveproduktionen foregaar Fremstillingen af Isolationsplader ved Helaarsdrift.

A. FORRETNINGSGANG

a. *Beholdningskontrol.*

Ansvaret for Lagrene af Raaprodukter og Færdigvarer paahviler Fabriksingeniøren, der af Sikkerhedshensyn fører en Oversigt over Størrelsen af de tilstedeværende Beholdninger. Som Posteringsmateriale tjener de nedenfor nævnte interne Bilag, der alle udskrives in duplo, idet Genparten danner Udgangspunkt for Føringen af Kontorets Beholdningsregnskab, der i Lighed med Ingeniørens Lageroversigt udelukkende bygger paa Mængdeenheder.

1. Raavarer.

»Hundekødet« transporteres til Fabrikkens Oplagsplads i Lastvogne af kendt Volumen (m^3). Over Størrelsen af de modtagne Kvanta udfærdiger Ingeniøren en Rapport, hvis Udvisende sammenholdes med Chaufførernes Arbejdssedler og indføres i en Afregningsbog. Andre Raamaterialer (Tjære, Sejlgarn, Papir, Bindemiddel m. m.) indkøbes gennem Kontoret, der ved Leverancens Fremkomst sikrer sig den ledsagende Følgeseddel, hvis Indhold afkonfereres med Fabriksingeniørens Modtagelsesrapport og den til sin Tid fremsendte Faktura.

Afgang fra Raavarebeholdningen posteres i Henhold til Arbejderformændenes Requisitioner. Nogen egentlig systematisk Kontrol med Forbruget af »Hundekød« vil dog næppe være paakrævet.

2. Færdigvarer.

Disse tilskrives Lageret paa Basis af Formændenes Produktionsindberetninger, der attesteres af den ledende Ingeniør.

Solgte Isolationsplader fraskrives ifølge fortløbende nummererede Udleveringssedler, som i Forening med Faktura og Fakturakopi udskrives i een Arbejdshandling.

b. *Beregning og Udbetaling af Arbejds løn.*

Samtlige Fabrikkens Arbejdere er uge- eller timelønnede. Forretningsgangen tilrettelægges efter de for tidsbestemt Aflønning skitserede Retningslinjer, idet den i Fabrikken benyttede Arbejdsseddel alene udstyres med Timerubrik. Arbejdssedlerne attesteres af Formændene.

B. BOGHOLDERIANLÆG

Isolationspladerne fremstilles i Masseproduktion og afsættes til en af Priskontrolraadet anerkendt Pris, der reguleres hver tredje Maaned, et Forhold, der med Henblik paa Rentabilitetskontrollen tilsiger, at der udarbejdes kvartaarlige Driftsregnskaber, som i Forbindelse med Kontorets Produktionsoversigter kan danne Basis for en ved simpel Divisionskalkulation foretaget Egenprisberegning.

Der opereres med følgende Konti:

Statuskonti

Aktiver

Omsætningsformue

Kassekonto,

Bankkonto,

Forhandlernes Konto,

Konto for færdige Plader,

Fabrikationskonti (Beholdning af Plader under Tørring),

Raavarekonto,

Konto for forudbetalte Omkostninger¹⁾.

Anlægsformue

Konto for Kraftmaskine,

Konto for Afskrivning paa Kraftmaskine,

Konto for Specialmaskiner,

Konto for Afskrivning paa Specialmaskiner,

Konto for andet Materiel,

Konto for Afskrivning paa andet Materiel,

Konto for Fabriksbygning,

Konto for Afskrivning paa Fabriksbygning,

Konto for Depositum til Belysningsvæsenet.

¹⁾ Herunder Omkostningsarter henhørende under Grupperne: Maskiners Drift, diverse Produktionsomkostninger samt Handels- og Administrationsomkostninger.

Passiver

Konto for forudberegnete Omkostninger¹⁾,
 Konto for Kreditorer,
 Konto for Mellemlregning med Tørvemose.

Driftskonti*Indtægter*

Salgskonto.

Udgifter

Konto for Lønninger,
 Kraftmaskinens Driftskonto,
 Specialmaskiners Driftskonto,
 Konto for diverse Produktionsomkostninger,
 Konto for Handels- og Administrationsomkostninger,
 Konto for Renter.

Afslutningskonti

Tab- og Vindingskonto,
 Balancekonto.

Af de enkelte Konti skal følgende gøres til Genstand for nærmere Omtale:

Kraftmaskinens Driftskonto og Specialmaskiners Driftskonto

debiteres for Reparationer, Smørelie, Pudsemateriale o. l. Ogsaa de fra Mosebruget leverede Tørv bogføres paa disse Konti. Tørvene afregnes efter Stykantal (beregnet Vægt).

Konto for Lønninger

debiteres for udbetalt Arbejds løn og krediteres kvartaarligt for den anvendte Løn til Debet for Fabrikationskonto. Som Saldo henstaar her efter den skyldige Arbejds løn.

Konto for diverse Produktionsomkostninger

belastes for Udgifter til Værktøj m. v. En Del af det i Fabrikken benyttede Materiel, Forme etc., opslides meget hurtigt og vil derfor kunne fornyes over heromhandlede Konto.

¹⁾ Jfr. Noten foregaaende Side.

Raavarekonto

debiteres for indkøbte Raamaterialer i Henhold til Indkøbsfakturaer. »Hundekødet«, der betales med en fast Sats pr. Kubikmeter, posteres maanedsviis ifølge Kontorets Afregningsbog. Ligesom Fabrikations- og Færdigvarekonto krediteres Kontoen kvartalsviis efter Formlen: Afgang = Lager primo + Tilgang ÷ Lager ultimo. Modpostering sker paa Fabrikationskonto.

Fabrikationskonto

opsamler tillige de øvrige i Kvartalet paaløbne Produktionsomkostninger (Løn, Brændsel o. s. v.). Til Kredit for Kontoen bogføres den kalkulerede Fremstillingsværdi af Periodens Produktion af Isolationsplader, der debiteres paa Konto for færdige Plader.

Konto for færdige Plader.

Som Saldo herpaa afsættes Færdigvarebeholdningens Fremstillingsværdi, hvorefter Differencen, Produktionsprisen for solgte Plader, overføres til Salgskonto.

Salgskonto.

Denne krediteres successivt for det i Henhold til Fakturakopier stedfundne Varesalg, der modposteres paa Konto for Forhandlere af Isolationsplader.

Ved den kvartaarlige Resultatopgørelse udviser Salgskontoen saaledes den i Driftsperioden indvundne Bruttoavance, der før Nettooverskudets Beregning maa reduceres med Handels- og Administrationsomkostninger, Renter etc.

Konto for Melleuregning med Tørvemose.

Ved Starten krediteres Kontoen for afholdte Anlægsudgifter til Debet for Konto for Kraftmaskine, Konto for Specialmaskiner, Konto for Fabriksbygning o. s. v. Iøvrigt krediteres Melleuregningskontoen for Værdien af Tørvemosens Leverancer (Tørv og »Hundekød«) samt Fabrikens Administrationsomkostninger. Til Debet for Melleuregningskontoen posteres Ydelser fra Fabrik til Mose samt Fabrikens Overskud.

Regnskabsbøger.

Til Brug for Bogføringen anskaffes følgende Bøger:

Autoriseret Kassejournal (fol.),
 Autoriseret Hovedbog (fol.),
 Kreditorrescontro,
 Raabalancebog,
 Rescontro for forudbetalte og forudbereggede Omkostninger,
 Lagerbog,

Kassejournalen indrettes med Kolonner for følgende Konti:

Kassekonto,	
Bankkonto,	
Raavarekonto,	
Konto for Kreditorer,	
Konto for Lønninger,	(Debet)
Maskiners Driftskonto,	(—)
Konto for diverse Produktionsomkostninger,	(—)
Konto for Handels- og Administrationsomkostninger,	(—)
Konto for Renter,	(—)
Diverse.	

Hovedbogens Indretning giver ikke Anledning til særlige Bemærkninger. Der trækkes maanedlige Raabalancer.

De kortfristede Regnskaber maa kun belastes for den betragtede Driftsperiodes Omkostninger. For at tilsikre en effektiv Periodeafgrænsning oprettes som nævnt *Rescontro for forudbetalte og forudbereggede Omkostninger*, hvori anlægges Konti for de enkelte Omkostningsarter, saasom Brændsel, Elektricitet, Feriepenge, Forsikringer, Afskrivninger m. fl. De enkelte Konti debiteres for de Beløb, hvormed Udgifterne ifølge Kassejournalen er afholdt. Ved den periodiske Resultatopgørelse foretages en Beregning over, med hvor store Beløb det svundne Kvartal skal belastes; disse Beløb krediteres Kontiene uden Hensyn til, hvorvidt enkelte af de forbrugte Omkostningsarter maatte henstaa ubetalt. Paa tilsvarende Maade forholder det sig med Fabrikens Andel i de fælles Administrationsomkostninger. Lettest vil disse kunne afholdes ved Ydelse af et kvartaarligt Bidrag.